

M E D D E L A N D E

Nr 61
från

S K Å N E S V A P E N H I S T O R I S K A F Ö R E N I N G

Skånes Vapenhistoriska Förenings medlemmar kallas till ordinarie årsmöte fredagen den 5 april kl. 19.00 på Malmöhus slott, Kungens vardagsrum, enligt nedanstående program.

1. Hälsningsanförande av ordföranden.
2. Protokolluppläsning och justering.
3. Styrelsens verksamhetsberättelse
4. Revisorernas berättelse.
5. Fråga om styrelsens ansvarsfrihet.
6. Val av ordförande.
7. Val av övrig styrelse och styrelsesuppleant.
8. Val av revisorer och revisionsuppleant.
9. Fråga om ändring av ständigt medlemskap och höjd medlemsavgift för nästa år.
10. Eventuellt.
11. Föredrag av vår medlem Direktör fil.lic. G.Rausing, Lund, över ämnet: Något om ammunitionens utveckling.

Efter föredragets slut gratis utlottning av en till Föreningen skänkt pistol (terzerol). Detta gäller endast för vid mötet närvarande medlemmar. Kvällen avslutas med en enkel måltid. Anmälan om deltagande göres till klubbmästaren.

Rundvandring och demonstration av svenska uniformer och uniformsdelar under 1800-talet.

Museivaktmästare Nils R. stålbrand, som var aftonens demonstrator, förde de församlade medlemmarna till museets uniformsavdelning, som innehåller ett 50-tal olika svenska militäruniformer och uniformsdelar. Demonstrator upplyste först att ensartade uniformer och ensartad beväpning är av ett relativt sent datum. I Sverige var det först Karl XI som i samband med sin omorganisation av den svenska armén införde den ensformade uniformeringen och den ensartade beväpningen, vilket resulterade i den enhetliga blå och gula karolinska uniformen och den ensartade karolinska beväpningen. Men redan långt förut finnas i äldre källor glimtar om vis-sa detaljer i beklädnaden. Sveriges och världens äldsta militära förband (nuvarande Svea Livgarde) som leder sitt första ursprung från Gustav Vasas befrielsekrig från en livvakt eller drabantkår av dalkarlar, som den 23 april 1521, indelades i "fänriken under fälttecken av siden eller cindell, vilka togos från en del tyskes kramgods", under sitt första elddop vid Västerås under löjtnant Lasse Erikssons befäl mot danskarna. Befälhavaren som var till häst bar ett blankt harnesk men under detta vanligabondekläder. Denna början till senare Svea Livgarde organiserades sedan under Gustav Vasas son Erik XIV till ett riktigt fältförband. Under Karl IX besörjde manskapet sin egen beklädnad jämte årslön, s.k. "klädlön". Under krig besörjde manskapet även sin egen beklädnad, men fingo årligen tre alnar tyg jämte årslön. Den kår som avgick till Narva i maj 1614 hade gula beläggningssnören och em del av dessa (hillebardiärerna) hade blå snören på sin "hovbeklädnad" (uniform) som det då hette. 1626 finns i en rulla benämningen "Gula regementet" (vårt nuvarande Svea Livgarde) samt ett nyuppsatt tyskt regemente i blå r ökar (det blå regementet). 1631 i lägret vid Schwedt försågs manskapet med livrockar, ej att förväxla med krigsbytena i Würzburg 1631 och i München 1632, i vars tyghus 8000 soldatkläder togs som byte och utdelades till manskapet. 1654 vid Karl X Gustafs biläger förseddes de paraderande trupperna med "nya uniformer". 1656 lär en beständ uniform med olika färger faststälts vid lanciärregementena (ej gardena). Den uniform Carl XI synes iförd i slaget vid Lund 1676 utfördes först för officerarna. Först vid 1682 års genomförande av indelningsverket fastställdes olika uniformer för olika regementen, vilket var helt genomfört 1690. Enligt 1679 års rulla bestod uniformen av en lågkullig hatt med breda brätten, lång kyllerrock av gul älghud, bröstharnesk, gula skinnbyxor och höga smorläders stövlar med styva skaft och väldiga spännsporrar. 1701 omtalas Södra Skånska Kavalleriregementet hava svart hatt, helt slät utan galon, gula mässingsknappar, rock av ljusblått kläde, nedvikt krage. Under rocken väst med mässingsknappar, gula byxår av sämskskinn och en lång rundskuren svart slängkappa. Under Carl XII blevo uniformerna år 1707 mågot förändrade i vissa detaljer, vilka sedan höll sig i stort sett ända till 1779. 1687 bär Livregementet till häst gul, lång kyllerrock och harnesk. Senare blev vapenrocken blå. Hatten var av svart filt med galon och uppvikt på tre sidor, vilket bars oförändrat ända till 1778. Regementet drog i fält med den välbekanta blå och gula karolinska

karolinska uniformen. Artilleriet på Karl XI:s tid bar genomgående en lång blå eller grå livrock, men den blå blev efterhand den förhärskande. Sedan demonstred herr Stålbrand genomgående de olika regementenas 1800-tals uniformer och hänvisade till olika detaljer och olikheter. Gradbeteckningarlmed stjärna för officerare infördes 1816, epåletter - olika för olika regementen - infördes 1792 - 1794. Gradbeteckning på kragen infördes 1858. Karl XV:s stabsuniform 1859 - 72 var av helt ungersk typ och vår husaruniform var också hämtad från de ungerska husarerna. 1776 tillkom de vita knapparna på uniformerna. Enligt uppgift från Armémuseum fanns knappar med "3 kronor" på redan under Karl XII men dessa stadfästes dock först 1779 i sitt nuvarande utseende och bars av Göta Livgarde från 1824. Detta livregemente hade förut burit knappar av "silver" med hjälm omgiven av lagerkrans från 1779, vilka från den tiden burits av Hamiltonska garnisons regementet. Manskaps epåletter av regarn infördes 1806 för de båda Livgardena till fot och från år 1852 även fördes av Livgardet till häst. 1853 återinfördes livremmen som tidigare funnits som värj- sabel- och huggarehäng Kungligt namnshiffer på axelklaffarna tillkom 1818. Wendes ridande artilleri bar svart dolma med svarta snörmakerier m/1815. Värmlands fältjägare var den enda uniform av italiensk modell i den svenska armén, den s.k. gröna alpjägareuniformen. Den första vita "silverhjälm" för kavalleriet (Livgardet till häst) av dragontyp efter tysk modell infördes 1879 och omändrades 1900 till nuvarande kyrassierform, vilka nuvarande Livgardesskvadronen ännu för. Dragonhjälm av "grekisk-fransk" typ infördes på 1820-talet. Därefter demonstrerades de i olika montrar och fönsternischer bevarade kartucher, knappar och andra uniformsdelar.

Referat av J.Folke Herrström.

Vapenhistoriska notiser.

Olle Cederlöf: "Historiens plogbillar. Vapenhistorisk handbok".

Detta utomordentliga arbete, som utkom 1951, har sedan länge varit helt utgåendet ur bokhandeln men har nu utkommit i en ny upplaga. Då första upplagan av detta värdefulla arbete först utkom anmälde undertecknad det i vårt "Meddelande" nr 32 år 1951, och hänvisas våra äldre medlemmar, som hava bevarat Föreningens Meddelanden, till detta. För yngre och nyare medlemmar vill jag helt kort redogöra för innehållet.

Sedan Boheim på sin tid skrev "Handbuch der Waffenkunde" har icke någon vapenhistorisk handbok på något språk utgivits förrän vår medlem Olle Cederlöf utgav sin vapenhistoriska handbok 1951. Den avhandlar alla slags vapen från stenålder

dern till nuvarande tid. Boken indelas i två huvudavdelningar, europeiska och utomeuropeiska vapen, de förra i huvudgrupperna anfalls- och skyddsvapen. Dessa i sin tur indelas i närvapen och fjärrvapen och i kombinerade fjärr- och närvapen. De utomeuropeiska vapnen indelas efter sina respektive kulturområden. Texten är ledig och elegant och populärt hållen. För förståelsen av respektive vapen gör författaren talrika anknäytningar till arkeologi, historia, konsthistoria och vapenteknik, allt viktiga detaljer i vapenkunskap. Även viktigt är att läsaren göres förtrogen med gängse terminologi. Bland de rikliga illustrationerna äro särskilt den amerikanske vapenforskaren Badford Dean's elva schematiska översiktsskisser över vapnens utveckling särskilt belysande. Författarens många citat ur klassisk, fornnordisk, medeltida och nyare litteratur äro belysande och även i många fell dräpande roande. Ett exempel på det senaste anförde jag redan i anmälan år 1951, nämligen sorgekvädet över seigneur de la Palice, vilken studie på fransk sida i slaget vid Pavia 1525 efter att ha stiftat bekantskap med landsknektarnas långspjut:

"Seigneur de la Palice est mort

mort avant Pavei

unquart d'heure avant la mort

il entait encore en vie"!!!

"Historiens plogbillar" (en utmärkt titel då man tänker på vapnens betydelse för kulturhistorien) är en utmärkt sakkunnig bok, som väl fyller sin plats i en vapenälskares bibliotek.

J. Folke Herrström

I Samlarförbundet Nordstjärnans publikation "Samlarnytt" Nr 1-2 februari 1963 finns bl.a. en artikel om "Projektsablar omkring 1890" av L. Bank, som kan intressera våra sabelsamlare. Vi känna ju alla till vår senast antagna kavallerisabel m/1893, som egentligen är en pallach och icke en sabel. Genom Generalorder 19/1 nr 64 beslöts att 100 st sablar av Ch. för kavalleriets modell skulle tillverkas. Denna sabelkonstruerades av sedermera generallöjtnanten friherre C.A.B.Cederström. Vapnet är en ren sabel och har en klinga av samma typ som infanteriofficerssabeln m/1859, d.v.s. krökt, eneggad klinga med förstärkt rygg samt försedd med klack (jelmán). Fästet är av stål och genombrutet. Sabelns längd är 102,9 cm. och klinglängden 88 cm, pilhöjden 1,9 cm och vikten 1.090 gr. (under-tecknad äger denna sabel i sin samling).

Nästan samtidigt tillsattes en kommitté för att utarbeta ett förslag till "Sabelhuggning till Häst och Fot" (Generalorder 29/1 1889). Sedan försök och tvenne förslag framkommit kommer generalfälttygmästareämbetet med en skrivelse till Ch. för Lantförvarsdepartementet och föreslår att förslagsmodellen I (Cederström) ej skulle komma i fråga, och att ej heller försöksmodell II av Fäktkommittén för närvarande (på grund av två olika längder på klingan) bör stadfästas varför de av äbetet förfärdigade 24 sablar med baljor av den modell som kommitterade

(1888 års fältutrustningskommitté) benämnt III med vissa smärre förändringar låta anskaffa 24 st. kavallerimanskapssablar av denna modell. Enligt författaren finnes 3 kända ex. av denna sabel, och frågar han sig, är det Generalfälttygmästaren - sedermera generallöjtnanten E.J. Breitholtz försöksmodell III eller är det fältkommitténs projekt II. Förf. beskriver sitt ex. sålunda (Bilder på sablarna finnes i texten); Totallängd 110,5 cm. Klinglängd 95,1 cm. Klingbredd upptill 3,4 cm. Vikt: 1,200 gr. Baljan väger 750 gr. och avståndet från munblecketsöverkant till bandet för koppelringsbeslaget är 26,9 cm. Vapnet som är en typisk pallach har en klinga med kraftig blodränna på var flatsida. Klingan har dessutom rygg och är märkt på innersidan G.E. Svalling & Coomp., Mölntorp. Förf. är tacksam för bilder och kommentarer för att kunna klarlägga vilka projekt som föregick vår sista pallach ("sabel") för kavalleriet.

J. Folke Herrström

- - - - -

Närslutes: postgiroblankett för insändande av årsavgiften.

- - - - -

Ny medlem:

Förste Tygverkmästare E.Ljung, Hässleholm (Ordf.)

- - - - -

Redaktör:

J.Folke Herrström